

Розділ 6. Історія освіти

Пащенко Д.І.,

завідувач кафедри педагогіки і психології, дошкільної та початкової освіти Комунального вищого навчального закладу Київської обласної ради "Академія неперервної освіти", доктор педагогічних наук, професор

ОЛЕКСАНДР ЗАХАРЕНКО – ОРГАНІЗАТОР ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЛЬНОГО ПАТРІОТИЧНОГО ШКІЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

У статті подано нову інформацію з біографії видатного українського педагога О. Захаренка; розкрито нововведення, здійснені у Сахнівській школі під керівництвом педагога-новатора; виокремлено основні риси його творчого стилю.

Ключові слова: здоров'язберігальне середовище, трудове виховання, "школа-толока", педагогічне покликання.

Актуальність порушеної проблеми. В останні десятиліття до педагогічної спадщини Олександра Антоновича Захаренка (1937–2002) прикута цілком виправдана увага. Трохи більше як через рік – на початку лютого 2017 року – педагогічна громадськість буде вшановувати його 80-річчя, що ще більше посилює бажання вивчити, зберегти і примножити те, що зроблено цією непересічною особистістю у плідні роки його самовідданої праці в Сахнівській школі на Черкащині.

Науковцями вже тривалий час проводиться активна робота з упорядкування напрацьованого видатним педагогом. Це дозволяє зробити його педагогічний арсенал більш доступним для вчительства. Не менш важливо дослідити його життєвий шлях і творчість, зібрати спогади про нього саме зараз у вихованців, колег, односельчан та тих, кому доля дала щасливу можливість спілкуватися з ним та бачити його в роботі.

Мета статті – оприлюднити деякі маловідомі факти з життя видатного вчителя-гуманіста ХХ–ХХІ століть О. Захаренка, гордості вітчизняної школи, активну життєву позицію якого вважаємо взірцем для наступних поколінь освітян.

Виклад основного матеріалу. У чому ж заслуга О. Захаренка як директора школи, педагога-практика, дослідника? Серед багатьох його нововведень можна виділити такі:

– формування у школярів, починаючи з молодшого шкільного віку, поваги до героїчного минулого свого села, до рідних і односельців, до сивочолої мудрості дорослих, зокрема – створення двоповерхового музею села Сахнівки, екскурсородами в якому були школярі; висадження біля нового триповерхового корпусу початкових класів алеї троянд, кожний кущ якої вирощений на землі, узятій із подвір'я загиблого героя; ушанування сахнівчанок – матерів і вдів захисників Вітчизни – спеціальною медаллю; мужне, як на той час, ушанування трагічних сторінок історії с. Сахнівки в період 1932-1933 рр., створення, першого в Україні пам'ятника жертвам голодомору – меморіалу "Криниця совісті" – та освячення його священиками. На кільцях цієї криниці увіковічено імена 970 сахнівчан (480 з

них – діти), які померли в ті трагічні роки, а під куполом каплички в кілька ярусів розташовано дзвіночки, на яких написані імена померлих від голоду сахнівських дітей;

– піклування про здоров'я вихованців, а саме: ранкова аеробіка, будівництво оздоровчого плавального басейну (8 x 25 м) з водою, обробленою сріблом та насиченою екстрактом солей з Чорного моря, завдяки чому ця вода набуває лікувальних властивостей; дозоване використання у приміщенні плавального басейну ультрафіолетових ламп; створення сучасного спортивного залу (12 x 24 м); закладення пришкольного дендропарку, "клумби здоров'я", де діти вирощували лікарські рослини; обсадження всієї території Сахнівської школи спеціальним видом туй, що, за свідченням фахівців, було ефективним профілактичним засобом проти легеневих та бронхіально-астматичних захворювань у дітей. "Клумба здоров'я", яку іноді ще називали "живою аптекою", – це шкільна ділянка лікарських рослин у формі гігантського кола, поділеного на сектори, де вирощували ромашку, чебрець, м'ятку кількох видів, материнку, звіробій та інші місцеві цілющі трави. Біля кожного сектора розміщено табличку з інформацією про те, що, коли і як збирати та сушити, для лікування яких хвороб призначена та чи інша частина рослини, указано рецепти настоїв. Щоосені діти заготовляли кілька сотень упаковок лікувально-профілактичного чаю "Букет Надросся" та готували спеціальні збори трав для молодіжного напою "Пастушка" – усе за давно апробованими місцевими рецептами. Під час великої перерви школярі охоче йшли до фітобару пити цілющі чаї, заварені із заготовленої ними сировини. Вода для цього використовувалася особлива – очищена сріблом. Її брали із "Криниці совісті", у якій до нижнього кільця, зануреного у воду, прикріплено срібні пластинки, виготовлені із зібраних усім селом старих срібних монет і ложечок.

О. Захаренко неодноразово висловлював думку про те, щоб учителі давали клятву Гіппократа на рівні з лікарями, присягали за жодних обставин не нашкодити здоров'ю дитини. Піклувався директор школи і про здоров'я педагогів. За його твердим переконанням, тривалість життя людини повинна вважатися найважливішою статистичною величиною, що характеризує розвиток держави; він навіть відстоював цю пропозицію з парламентської трибуни, але, на жаль, до нього не прислухалися;

– сприяння розвитку пізнавального інтересу, допитливості школярів досягалося, зокрема, й тим, що кожного ранку перед уроками всі учні та вчителі Сахнівської школи збиралися на короткий час у залі. Окрім поточних повідомлень, розпоряджень, вітань зі святами, днями народження практикувалася ще й інтелектуальна розминка та обов'язково – три-, п'ятихвилинний виступ директора, який жартома називав свої промови "проповідями"; адже за суттю та змістом це були етичні бесіди з різних тем, іноді найнесподіваніших. Бесіди за 1998–2000 рр. зібрано у книгу під назвою "210 шкільних лінійок".

Традиційна інтелектуальна розминка, на яку щоденно відводилося на лінійці всього кілька хвилин, викликала у дітей пізнавальний інтерес, спонукала їх до уважності у здобутті знань на уроках та активного інтелектуального пошуку в позаурочний час. Для цього черговий учитель чи директор школи ставили цікаві запитання з історії, біології, математики, географії чи іншої галузі знань; при цьому часто такі, що далеко не кожен дорослий міг відразу дати правильну відповідь. Шкільна лінійка транслювалася на все село завдяки місцевому радіо, відводився певний час на пошук потрібної інформації, а перший, хто знаходив правильну відповідь, діставав приз – солодощі, щось зі шкільного приладдя, а то й вагоміший, коли запитання було особливо складне. Завдяки цьому прийому діти привчалися здобувати знання без примушень, а завдяки пробудженню інтересу до знань;

– трудове виховання у Сахнівській середній школі – це ціла система добре продуманих заходів. Тут о 16.00 починався трудовий день. Режим роботи такий: у навчальний період учні 5–6-х класів працювали не менше години, улітку – до трьох годин; старшокласники відповідно – півтори години під час навчального року й до чотирьох годин улітку. Уже із 5-го класу кожен учень отримував трудову книжку, у яку заносилася інформація про всі види робіт, виконані дитиною. Узимку працювали в навчально-виробничих цехах (токарному,

слюсарному, деревообробному, швейному, кулінарному, електроцеху і цеху небезпечних верстатів). У школі функціонували не лише навчальні майстерні, а й власний міні-завод із виготовлення монтажних плат. Навесні та восени учні працювали не лише на навчально-дослідних ділянках та у шкільній теплиці, де вирощували розсаду квітів і овочів як для потреб школи, так і для жителів с. Сахнівки, а також на господарському полі, використовуючи шкільний скромний машинно-тракторний парк. У саду сахнівські школярі опановували операції омолоджувальної обрізки дерев; у лісництві розчищали галявини, збирали лікарські рослини, заготовляли гілки й сіно для лісових мешканців. На замовлення Корсунь-Шевченківського механічного заводу виготовляли гайки, кришки для редукторів сільськогосподарських машин. За домовленістю із фабрикою "Корсунчанка" учні шили серветки, рукавиці, фартухи, халати.

"Родзинкою" спільної праці, яка об'єднувала колектив і перетворювала школу в дім радості і творчості, були майже фантастичні, на перший погляд, ідеї-проекти, які неодмінно реалізовувалися. Це і створення музичного фонтану, і будівництво шкільного планетарію та обсерваторії, і закладення у школі дендропарку, і запровадження відеосалону у справжньому літаку на підвір'ї школи, і створення басейну з морською водою та дозованим ультрафіолетовим опроміненням у приміщенні школи, і безліч інших вдалих задумок, які, ставши стрижнем діяльності шкільного колективу, згуртовували його, давали впевненість у своїх потенційних можливостях, а часом допомагали учням обрати майбутню професію за покликанням. Саме тому на початку кожного навчального року в школі проводились опитування дітей і вчителів: що потрібно змінити у школі?, які ще нововведення варто запровадити? Завдяки цьому джерелу нових ідей та неодмінній їх реалізації діти звикали жити в ритмі постійного прагнення до мети та радості від досягнення успіху. Однією з перших ідей-проектів, що згуртувала своєю фантастичністю учнів навколо майбутнього директора Сахнівської школи, був справжній шкільний планер, на якому першим зробив політ учитель фізики О. Захаренко;

– активне залучення односельчан до життя школи, тобто зведення нового корпусу для молодших школярів та басейну в ньому, як і інших споруд, методом "народного будівництва", завдяки чому Сахнівську школу часом називають "школою-толокою"; запровадження щоденної ранкової радіо-лінійки, прямого ефіру з педагогічною інформацією і вечірніх телевізійних передач завдяки шкільного каналу в радіусі півтора десятків кілометрів, що охоплювали 15 сіл; організація випуску старшокласниками багатотиражної газети "Дівочі гори" – усе це було не лише відчутною допомогою школі, а й вагомим чинником зміцнення родинних зв'язків, поліпшення сімейного виховання, згуртування села.

Загальновідомо, що багато випускників педагогічних ВНЗ розглядає роботу в сільській школі як першу, часом вимушену, сходинку в своєму професійному становленні. Таких прикладів безліч. Дехто з любителів кар'єри схожий на перекотиполе: варто відчутти перші ознаки успіху, як ця людина випурхне з ще не обжитого місця роботи туди, де ілюзорно замаячить фантом "більшої культури", "цивілізованості", "умов для творчого розвитку". Найчастіше за всім цим стоїть банальне прагнення кар'єри, слави, більшого заробітку за менших затрат зусиль і часу. Є подібні приклади кар'єрного зростання і у вчительському середовищі. Таких людей не варто засуджувати, бо кожен із нас, усвідомлюючи, що він живе один раз, чинить так, як вважає за потрібне. Це законне право кожного розпорядитися своїм єдиним шансом самореалізуватися і здійснити ту місію, із якою прийшов у це життя.

Не дуже часто, але, на щастя, трапляються іноді й ті, котрі залишаються відданими своїй головній професійній мрії – зробити якомога більшу кількість молодших за себе людей щасливими. Реалізація цієї мрії потребує повної самопожертви, примушуючи таких Учителів усе життя працювати у школі. Звичайно, у великому місті швидше можна зробити кар'єру. Та, зрештою, й медик у столиці чи навіть в обласному або районному центрі може надати за необхідності більш кваліфіковану допомогу, ніж сільський фельдшер. Тому ніхто не має

права закидати докір людині, котра залишила сільську школу для того, щоб "сіяти добре й вічне" або самореалізовуватися в іншій сфері діяльності в міських умовах.

Є немало прикладів, коли відомими вченими, геніальними конструкторами, державними діячами ставали ті, хто в минулому був сільським учителем. Ці люди також заслуговують на добре слово від кожного з нас, як і ті, хто на новому поприщі себе не проявив, а продовжував скромно працювати у сільській школі.

Але особливо низький уклін тим, хто всупереч безлічі надзвичайно спокусливих пропозицій відмовився залишити своїх вихованців, віддавши їм усе своє життя. Наприклад, В. Сухомлинському неодноразово пропонували викладацькі посади у провідних педагогічних ВНЗ з натяком на швидку наукову кар'єру, переманювали його і в Київ, і в інші міста.

Не менш привабливі пропозиції надходили і О. Захаренку, директору Сахнівської середньої школи. Максимум, що вдалося зробити Уманському педагогічному інституту імені Павла Тичини, так це запросити його на деякий час – із 1990 до 1993 рр. – виконувати обов'язки професора кафедри педагогіки і психології (0,25 ставки на умовах сумісництва). Звання Народного учителя СРСР, яке він отримав у 1983 р., дозволяло йому обіймати таку посаду. Особливо зазначаємо, що в педагогічному ВНЗ він брав найактивнішу участь у підготовці нової генерації вчителів. Будучи з 1986 до 1991 рр. депутатом Верховної Ради СРСР, О. Захаренко регулярно, згідно із графіком, двічі на місяць приїжджав в Умань для зустрічей з виборцями. Саме в ці дні йому виставлялися заняття із спецкурсу зі школознавства. Окрім того, у Сахнівській загальноосвітній школі студенти під його керуванням щорічно проходили педагогічну практику, виконували курсові й дипломні роботи.

У 1992 р. автор публікації, будучи проректором з навчальної роботи Уманського педагогічного інституту, за дорученням ректора (професора В. Кузя) та за попередньою домовленістю із О. Захаренко поїхав у Сахнівку з метою продовження на наступний навчальний рік трудового договору про виконання ним обов'язків професора в нашому інституті. У Сахнівці в назначений час його застати не вдалося, бо він був терміново викликаний урядовою телеграмою в Корсунь-Шевченківський райком партії. Зустрівшись із ним у приймальні першого секретаря райкому КПУ, домовилися про розмову за 30 хвилин, бо він чекав на дзвінок із Києва. Дочекавшись його на вулиці, я помітив на його обличчі явну схвильованість і навіть збентеження. Вибачившись за затримку із зустріччю, він розповів про те, що тогочасний прем'єр-міністр України В. Фокін запропонував йому очолити Міністерство народної освіти.

Тоді ще подумалося: на його обличчі була не радість, а явна збентеженість, котра стала зрозумілою, коли він повідомив, що пропозиція була ним відхилена. Більше того, з'ясувалося, що це був уже повторний дзвінок від прем'єр-міністра з цією пропозицією і Олександр Антонівичу було дуже незручно відмовлятися вдруге.

Міністром народної освіти України незабаром стала не менш шанована людина, ректор ушавленого Полтавського державного педагогічного інституту ім. В.Г. Короленка І. Зязюн.

Отже, О. Захаренко не погодився покинути сільську школу навіть тоді, коли йому 1992 р. запропонували стати Міністром народної освіти України. Це вчинок, гідний поваги.

Як не пригадати тут ще одного керівника виховного закладу – Януша Корчака, який із двох альтернатив: залишитися живим, покинувши дві сотні своїх вихованців у варшавському гетто, або разом з ними піти на вірну смерть – добровільно вибрав останнє. Це був одноразовий акт, який обезсмертив цього Педагога. О. Захаренку, як і В. Сухомлинському, доводилося багаторазово відхиляти у коректній формі найпривабливіші пропозиції.

Чи не є головною причиною такої відданості Сахнівській школі те, що саме тут О. Захаренком було започатковано цілий комплекс вистражданих нововведень, на подальший розвиток та вичерпну реалізацію яких не вистачить усього життя? Специфіка

авторської школи полягає в тому, що, започаткувавши її, їй не можна зраджувати, перекладаючи власноручно створені проблеми на чужі плечі. Це вже довічний благородний тягар. Заслужена слава нерозривно поєднала у свідомості освітян прізвисько директора та назву села, у якому він творив свою "педагогічну поему". Сказане вище повністю стосується не лише О. Захаренка, а й директора іншої сільської школи – В. Сухомлинського.

Лейтмотивом авторської школи Захаренка було те, що учні з ранніх років привчаються своїми силами вдосконалювати навколишній життєвий простір, а відтак – і самих себе. Тут змогли організувати не просто навчання й виховання, а повноцінне шкільне життя в роки дитинства, отрочтва та юності, розвивальний потенціал якого важко переоцінити.

Великому "мрійнику із Сахнівки" вдалося сформувати в дітей почуття гордості за героїчне минуле свого села, повагу до рідних і односельців, до сивочолої мудрості дорослих. Цьому сприяли і музей у школі, де екскурсородами були самі учні, і "Криниця Совісті", і шкільна газета, і свої радіо- та телевізійні передачі, і безліч інших форм виховного впливу, кожна з яких була взаємопов'язаною складовою цілісної системи виховання.

У 2001 р. вийшла "Енциклопедія шкільного роду" (в 4-х т.) [1] – давно вимріяне унікальне видання, яке стало, на жаль, лебединою піснею Вчителя. Це водночас і захоплюючий опис історії села Сахнівка, і сімейна книга пам'яті, у якій кожен учень Сахнівської школи (нинішній чи колишній) може знайти повчальну інформацію про свій рід. Та й створена ця енциклопедія завдяки клопіткій пошуковій роботі учнів, яка була важливим чинником патріотичного й морального становлення, стрижнем родинного виховання.

Багато сил і часу О. Захаренко віддавав громадській роботі. Тривалий час він успішно виконував обов'язки не лише депутата Черкаської обласної ради, депутата Верховної Ради СРСР, а й очолював Всесоюзний комітет руху "Педагоги за мир", був ініціатором створення творчої спілки вчителів тощо. І всі ці функції він виконував творчо, із натхненням і великою результативністю. Він завжди чітко визначав проблеми вітчизняної школи. Окрім того, директор Сахнівської школи мав громадянську мужність, яка давала йому змогу переступати через стоси розрізаних, часом діаметрально протилежних ідей, методичних рекомендацій та інструкцій і організувати роботу так, як підказував йому досвід та логіка педагогічного процесу.

Творчий стиль Олександра Антоновича проявлявся, на нашу думку, в таких аспектах:

- він був справжнім гуманістом, для якого пріоритетним було забезпечення повноцінного розвитку кожного вихованця з метою формування нової генерації молоді, здатної творити для себе й тих, хто поряд, щастя [2];
- щирість у спілкуванні зі співрозмовником – будь то державна особа чи колега зі школи, батьки вихованця чи учень будь-якого віку. Він не мав штучно поставленого акторами-репетиторами голосу, але, для прикладу, навряд чи зміг би будь-який народний артист передати ту біль, з якою говорив О. Захаренко на телевізійній зустрічі з освітянами в концертній студії Останкіно про занапащених дітей у багатьох сім'ях та дітей-сиріт, про проблеми вчителя тощо [3]. Після прослуховування студентами Уманського педагогічного університету окремих фрагментів аудіозапису телепередачі, зробленого 23 січня 1988 р., в аудиторії, зазвичай, встановлювалася така тиша-роздум, про яку міг би лише мріяти будь-який уславлений актор чи політик;
- започатковуючи будь-яку акцію, О. Захаренко завжди прораховував все до найменших деталей не лише для того, щоб потім не довелося відмовлятися від ідеї, а з тим, щоб діяльність мала максимальний педагогічний ефект. При цьому основний тягар роботи він брав на себе;
- він був глибоким аналітиком, який детально розглядав кожну актуальну проблему з точки зору багатьох фізичних і юридичних осіб, зацікавлених в оптимальному її розв'язанні: учня, батьків, учителя, директора школи, міністра, держави. Його авторський стиль у виступі або в газетній статті не можна було сплутати з будь-яким іншим за емоційністю,

переконаністю у своїй правоті, яка базувалася на тому, що все сказане ним пройшло не лише через його розум і руки, а й через серце. Нині науковці прагнуть опублікувати результати свого дослідження виключно у фахових (так званих "даківських") виданнях, а він намагався донести свої роздуми для якомога більшої аудиторії освітян, тому й уміщував їх в офіційно не визнаних, але найбільш масових – мільйонними накладами – засобах поширення інформації, якими були на той час всесоюзні та республіканські газети;

– О. Захаренко практикував і послідовне виокремлення різних аспектів розглядуваної проблеми. Для підтвердження цього згадаймо його виступи на освітянських форумах або в засобах масової інформації із приводу найбільш суттєвих для освіти чи виховання молоді нововведень. І в останній його публікації – статті "Суперечливі думки" [4] (газета "Освіта" від 28.11–05.12 2001 р.) – виділено 10 мудрих думок як десять заповідей Учителя.

Добре, що ще за життя було достойно поціновано подвижницьку працю О. Захаренка. Він був відзначений найвищими державними нагородами, став Заслуженим учителем УРСР (1974 р.). Утім, трапився з ним і суто радянський казус із нагородженням. 1978 р. обласне керівництво підготувало необхідні документи на представлення його як найкращого педагога Черкащини до найвищої трудової відзнаки – присвоєння звання Героя Соціалістичної Праці. Але з'ясувалося, що в офіційному розпорядженні, надісланому Черкаському обкому партії, передбачалося відзначення цією нагородою педагога жіночої статі. Після окрику зверху документи були негайно переоформлені й зірку Героя вручено іншій людині відповідно до вказівки. І хоч про цей факт знало обмежене коло людей, але про це дізналися й О. Захаренка, і пошанована вчитель, яка отримала звання Героя. Так от цей педагог за першої нагоди висловила О. Захаренку свою незручність за те, що вимушена носити його золоту зірку Героя, на що Олександр Антонович поспішив заспокоїти її, сказавши, що цю нагороду вона вже давно заслужила самовідданою творчою працею.

Уманський педагогічний університет імені Павла Тичини вважає за честь, що наприкінці 1988 р., будучи у статусі інституту, успішно висунув О. Захаренка, директора сільської школи, кандидатом у члени-кореспонденти Академії педагогічних наук СРСР.

А сталося це так. Прочитавши в "Учительській газеті" повідомлення про довибори до Академії педагогічних наук СРСР, І. Пашенко, доцент кафедри педагогіки і методики початкового навчання Уманського педінституту висловив думку про те, що гідним представником від освітян-практиків міг би бути О. Захаренко і запропонував мені як завідувачеві кафедри виступити на Вченій раді інституту з пропозицією про рекомендацію його кандидатури на обрання у члени-кореспонденти АПН СРСР.

У дійсні члени академії рекомендувати директора Сахнівської школи було ризиковано, бо свого часу неодноразово (чотири рази!) відмовляли іншому директору сільської школи – В. Сухомлинському (принагідно хотілося б запитати вчительство колишнього Радянського Союзу: а чи пам'ятають вони імена та педагогічні звершення тих, кого АПН СРСР обрала академіками замість павлівського директора сільської школи?).

Утім, і на звання члена-кореспондента АПН СРСР кандидатура О. Захаренка могла б виявитися непрохідною з двох причин: перша (бюрократично-формальна) полягала в тому, що він офіційно не мав ученого ступеня (В. Сухомлинський, згадаймо, на момент свого обрання у члени-кореспонденти був кандидатом педагогічних наук), друга (суб'єктивна) могла полягати в тому, що 22 листопада 1988 р., незадовго до оголошення довиборів у АПН СРСР, у газеті "Правда" (провідній газеті Радянського Союзу) було вміщено статтю Н. Білоусова про директора Сахнівської школи "На Москву депутату Константину Макарьчу" [5]. У цій статті О. Захаренко на запитання кореспондента, чи відчуває сільський учитель у своїй роботі допомогу Всесоюзної академії педагогічних наук, відповів досить зухвало запитанням на запитання, давши цим однозначну нищівну оцінку роботі академії: "А хіба така існує?".

Принагідно варто зазначити, що в 1982 та 1988 рр. О. Захаренко виступав на засіданні АПН СРСР [6, № 393 та № 440], а в 1987 р. – на спільному засіданні АПН та Міністерства

освіти СРСР [6, № 436]. Тема його виступу на засіданні АПН СРСР у 1988 р. (буквально напередодні довиборів) була така: "Деякі пропозиції щодо розвитку народної освіти в країні та ролі АПН в цьому процесі" [6, № 440]. Але з реакції академіків на самому засіданні та з наступних дій академії відчувалося, що всесоюзний заклад педагогічної науки не збирається прислухатися до конкретних пропозицій педагога-новатора.

Припускаємо, що різка оцінка діяльності АПН СРСР, дана ним у згадуваній вище статті, могла б спонукати деяких академіків до голосування за кандидатуру сахнівського вченого-практика, щоб він, ставши членом-кореспондентом цієї академії, не мав морального права так різко критикувати цю наукову установу.

Було вирішено запропонувати керівництву Уманського педінституту поставити на Вченій раді питання про рекомендування кандидатури О. Захаренка на звання члена-кореспондента Академії педагогічних наук СРСР. Виконуючий обов'язки ректора доц. М. Мартинюк схвалив цю пропозицію і питання було одногосло підтримано Вченою радою інституту. Мені як ініціатору цієї ідеї було доручено підготувати всі необхідні документи.

Одночасно з документами, надісланими до АПН СРСР, автором статті було направлено в "Учительскую газету" заклики до освітян підтримати кандидатуру О. Захаренка як кандидата у члени-кореспонденти АПН СРСР. Матеріал було надруковано 5 січня 1989 р. у рубриці "Позиція в педагогіці".

Після розпаду Радянського Союзу було реорганізовано й Академію педагогічних наук СРСР. Вона стала Російською академією освіти (РАО). Усім академікам і членам-кореспондентам із союзних республік було запропоновано перереєструватися для поновлення в новоствореній академії, для цього достатньо було подати відповідну заяву. Але багато хто, зокрема й О. Захаренко, цього не зробили з патріотичних міркувань. Незважаючи на це, у 1996 р. його все-таки повторно обрали, але тепер вже дійсним зарубіжним членом РАО.

Про його авторитет серед вітчизняних науковців і вчителів-практиків свідчить те, що в утвореній Академії педагогічних наук України він, не маючи наукових ступенів і вчених звань, згідно з постановою Кабміну України від 16 червня 1992 р. був затверджений одним із 15 дійсних членів-засновників АПН України.

На базі Сахнівської школи неодноразово проводилися виїзні засідання наукових рад, науково-практичні конференції за участю провідних вітчизняних і зарубіжних учених. Задовго до урядової постанови цю школу стали називати не інакше, як "школою Захаренка". Наприклад, у листопаді 1998 р. Уманський педагогічний університет імені Павла Тичини провів науково-методичну конференцію "Авторська школа О.А. Захаренка", у роботі якої взяв участь засновник цієї школи; 2000 р. було опубліковано матеріали цієї конференції [7].

Висновки. Сьогодні і в майбутньому ім'я Олександра Антоновича Захаренка як оберэг має захистити Сахнівську школу від матеріальних та інших негараздів. Уберегти цю "Альма-матер вітчизняної педагогіки" – справа честі не лише педагогічного колективу школи, а й Міністерства освіти і науки України, Національної академії педагогічних наук України, усіх нас.

В умовах сьогодення, коли професія вчителя, як і науковця, не входять до числа найпрестижніших для молоді, приклад професійного подвигу О. Захаренка може стати орієнтиром для молодих людей і темою серйозних наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія шкільного роду. – Сахнівка, 2001. – Т. 1–2 (1937–1976). – 364 с. ; Т. 3–4 (1977–1998). – 502 с.
2. Захаренко О. А. Поспішаймо робити добро : Роздуми педагога-академіка про долю освіти і дитини, вчителя і родини, краю і Батьківщини / О.А. Захаренко. – Черкаси, 1997. – 28 с.
3. Захаренко А. А. Выступление на первом канале телевидения. Останкино, г. Москва, Россия ; 1987 г. / А.А. Захаренко // Приватний архів сім'ї Захаренка. – П. 50.
4. Захаренко О.А. Суперечливі думки / О.А. Захаренко // Освіта. – 2001. – 28 листопада – 5 грудня. – С. 2–3.
5. Белоусов Н. "На Москву депутату Константину Макарычу" (О директоре Сахновской школы А.А. Захаренко) / Н. Белоусов // Правда. – 1988. – 22 ноября. – С. 3.
6. Захаренко Олександр Антонович (1937–2002). Бібліографічний покажчик (до 70-річчя від дня народження) / уклад. : С. О. Захаренко, О. З. Медалієва. – 2-е вид. – Черкаси : Вид. ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2006. – 52 с.
7. Авторська школа О.А. Захаренка : матеріали міжвузівської наукової конференції / ред. кол. : В.Г. Кузь та інші. – К. : Науковий світ, 2000. – 43 с.

Пашченко Д. И. Александр Захаренко – организатор здоровьесохраняющей патриотической школьной среды.

В статье подана новая информация из биографии выдающегося украинского педагога А. Захаренко, раскрыты нововведения педагога-новатора, осуществленные под его руководством в Сахновской школе; выделены основные черты его творческого стиля.

Ключевые слова: здоровьесохраняющая среда, трудовое воспитание, "школа-толока", педагогическое призвание.

Pashchenko, D. Alexander Zaharenko is an Organizer of the Health-Saved Patriotic School Environment

The article presents new information from the biography of outstanding Ukrainian teacher O. Zaharenko, the main features of his creative search have been identified.

Key words: health-saved environment, labor education, "school-cleanup", pedagogical vocation.